

Mauriora Kingi on Oratory

Pierre Lyndon

Mauriora Kingi recalls that he first took part in oratory at age eleven at 'Te Pou O Tainui' marae, Otaki. His name appears on the 'Pei Te Hurinui' trophy for Whaikorero for the year 1979 and for nearly a decade now he has been carving mainly at the Arts and crafts Institute-Whakarewarewa.

One of the 'up and coming' speakers in the country he has been elevated by his koroua for good reason, no small feat considering that Te Arawa are regarded among the strictest, where kawa o te marae is concerned, throughout the motu.

Mauriora elaborated on this as well as approach to whaikorero to **Tu Tangata** with only one proviso that the interview be conducted in te reo-rangatira.

Whakamarama

Tekau ma wha nga tamariki i roto i to ratou whanau ka tikina mai a Mauriora, iaia e nohinohi tonu ana, ka whakaturua ki Otaki. Iaia e tamaiti tonu ana ka tutaki ia kia Hiko Hohepa e mahita-kura ana i Otaki i taua wa. Kia Mauriora ko Hiko tetahi o ana kai-whakako ki nga tikanga o te whakata-koto korero. Ki iaia ko te nuinga o ana kai whakako no Te Arawa pera me Hamuera Mitchell raua ko tetahi kaumatua ko mate nei a Tenga Rangitauri. **Tu Tangata:** Kia rongo koe kua tu tetahi hui ka pehea koe?

Mauriora: "Ko te hui tuturu a te maori ko te tangihanga. Koia tenei ko te hui rangatira a te maori. Kei konei ka rongo i te hohonutanga o te korero. Ko oku whaea haere tahi i taku taha ko Ruiha Hatu, ko Mere Royal me Tuku-Hohepa. Ka tae mai te rongo kua mate a mea ka haere atu. Me aata rapu te whanaungatanga ki te tupapaku. Ka tirohia oku whakapapa kia mohio i te tata kia ia.

Kia tae hei waewae tapu ko nga karakia, tau ranei me rite mo te tupapaku. Nga mea e tikana mo te tupapaku. Kia matou o Te Arawa he tapu te tikanga o te tangihanga.

He rereke te korero ki te whanau o te tupapaku i etahi taima:

'he kiri mate' – mehemea he matua he whaea ranei ko mate.

'he whare mate' – mehe tungane, tuahine ranei ko hinga.

He rereke ano nga mihi ki te tupapaku etahi taima:

'he ika hui rua' – pena tokorua nga tupapaku kei te takoto.

'he kura waka' – pena he tokotoru ke nga tupapaku.

'he parekura' – neke atu i te tokotoru e takoto ana.

Koia enei ko nga korero e rangonana every day roto ia Te Arawa.

Muri mai te mihi ki te tupapaku ka mihi tonu atu ki te marae. I ahu mai te tangata i reira. Ka mate ka hoki ki te oneone. . .

Muri mai ka whiua nga mihi ki te wharenui. Etahi taima e tauparapara ana ki te tupuna. I roto i nga mihi ki te tupuna ka whiua te whakapapa kitea-ai te whanaungatanga ki au ki taku iwi ranei.

Mehemea he kawai rangatira te tangata kua mate ka whiua ki te kanga-kanga. E whakanui ke ana koe iaia.

Kia mutu nga mihi ki te tupapaku ka tapiri atu ki nga mate katoa. Ka huri ki te kiri mate, whanau pani ki etahi.

Mutu-kau ano nga mihi ki te whanau me mihi ki nga kuia i te tuatahi i mua i

mua ia koe.

He mea nui hoki te mihi ki o hoa whakeke tahi me te hunga i tuponotia i te keti i waho.

I konei ka whakamutua 'tapiti hono tatai hono. . .'

Tu Tangata: Pehea te wahanga ki te waiata?

Mauriora: "Ka mutu te whaikorero a te tangata ka waiata ia i nga waiata aringa nei, he mea whakanoa te putake o te tangihanga, he tapu i nga wa katoa. Ki konei i Te Arawa he 'Moteatea' nga waiata tika kia haere te tangata ki nga tangihanga.

Ka mahara ahau i tetahi taima, ko 'Te Kiri o te Tau' he Tuhourangi classic, e ngari tona tikanga mo te wahine anake. Na tetahi kuia i tito mo te tangi. I tetahi mate i 'Wahiao' (Whakarewarewa) ka hinga tetahi a o matou koroua ka tae mai te iwi nei . . . ka mutu ta ratou kai-korero ka tu mai nga kuia ki te hii waita- 'Te Kiri o te Tau'. Ka mutu he tane ke te tupapaku. Kahore hoki te waiata nei e ahei mo te tane engari mo te wahine ke. Toko-ono nga tangata i te paepae ka tu ka takiputa ki waho i te

te mihi ki te paepae. Ko te take ko ratou nga kuia nga mea manaki i te tupapaku mai i te timatanga, ko ratou nga puna roimata, me 'te whare o te tangata.'

Tu Tangata: He pai koe ki te whakamarama i tena korero 'te whare o te tangata'.

Mauriora: "E kiiana nga korero mo taku tupuna mo Rangitahi he tokowha ana wahine. He toru ratou he uri, no Tapuika, takiwa ki Te Puke. Ka puta Te Arawa i enei kuia. No konei te korero 'Tapuika te whare o te tangata' . . . koia tenei ko te take mihi tuatahi ai ki ki nga kuia.

Muri mai i te wahanga kia ratou me mihi ki te paepae. He maha ano nga korero mo te pae. Muri mai he mihi ki nga matawaka, mutu mai ki nga hapu me nga karangaranga, me te iwi i tae

whare mahue mai ratou me ta ratou waiata.

Kei Te Arawa tonu nga wai tawhito e pupuri ana.

Tu Tangata: Pehea etahi o nga tikanga a Te Arawa?

Mauriora: "Kia matou kia mate rano te Papa katahi ano te tamaiti ka ahei ki te korero. Whakae ana ahau ki tera.

Kei te mohiotia ki roto ki Te Arawa kahore te teina e korero i mua atu i te tuakana. Engari maku hei whakaaro hore e pai ana kia kaua te teina e korero ma te tuakana ke. Tena, kia eke te teina ki te kotahi rau tau kaore ano ia korero noa. Mehemea kaore te tuakana e mohio ki te korero, ehara ranei ia i te tangata haere, ka pehea? Etahi taima hoki he pai ke te teina ki te whakata-koto korero i to tana tuakana.